

ISBN: 978-625-7303-20

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 412

Tasavvuf

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Dizi Editörü
Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan
Hande Yıldırım Önsöz

Düzeltili
Samet Tınas

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Mart 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No: 49619
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212 612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
Kat: 2 34310 Haramidere -
Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452
Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A. Ş.'ye aittir.
İzinsiz yayınlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Temel Tasavvufî Kavramlar

SÜLEYMAN ULUDAĞ

KETEBE

Süleyman Uludağ

1937'de Amasya'nın Akyazı köyünde doğdu. İlkokulu köyünde okudu. 1956'da Çorum'da başladığı İmam Hatip Lisesi'ni bitirdikten sonra 1963'te İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'ne kaydoldu. 1967'de buradaki öğrenimini tamamladı ve Kastamonu İmam Hatip Lisesi öğretmenliğine atandı. 1970'te Kayseri Yüksek İslam Enstitüsü'nde göreve başladı. Askerlik dönüşü kısa bir süre daha Kayseri'de kaldıktan sonra 1975'te Bursa Yüksek İslam Enstitüsü'ne nakledildi. 1982'de doktor, 1987'de doçent, 1995'te profesör unvanlarını aldı. Emekliliğine kadar Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tasavvuf Anabilim Dalı'nda görevini sürdürdü (2007). *İslam Açısından Mûsıkî ve Semâ'* (İstanbul, 1976), *Tasavvuf Tarihi* (Ankara, 1977), *Fahreddin Râzî* (Ankara, 1991), *İbn Haldûn* (Ankara, 1993), *İbn Arabî* (Ankara, 1995), *Bâyezîd-i Bistâmî* (Ankara, 1994), *Ana Konularıyla İslam Akaidi* (İstanbul) başlıca telif eserlerindedir. Yazar, birçok tasavvuf klasiğini de dilimize kazandırmıştır. Gazzâlî'den *Faysalü't-Tefrika (İslam'da Mûsamaha*, İstanbul, 1990), İbn Haldûn'dan *Mukaddime* (İstanbul, 1983), Kuşeyrî'den *er-Risale (Kuşeyrî Risalesi*, İstanbul, 1971), Kelâbâzî'den *et-Ta'arruf (Doğuş Devrinde Tasavvuf*, İstanbul, 1979). Hücvirî'den *Keşfü'l-Mahcûb (Hakikat Bilgisi*, İstanbul, 1982), Ferîdüddin Attâr'dan *Tezkiretü'l-Evliyâ* (İstanbul, 1984) başlıca tercümeleleri arasında sayılabilir.

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	13
ALLAH TEÂLÂ'YA, KELÂMINA VE	
RESULÜNE KARŞI EDEB	17
Edeb ve Ahlak.....	18
Edebin Müeyyidesi.....	19
Kur'ân-ı Kerîm, Sünnet-i Seniyye ve Edeb	20
Allah Teâlâ'ya Karşı Edebli Olmak	22
Allah Resulüne Karşı Edebli Olmak.....	24
Edeb-i Muhammedî.....	24
Allah'ın Kelâmı Kur'ân'a Karşı Edebli Olmak.....	26
Kur'ân Tilavetinin Âdâbı	27
EDEB, ALLAH HAKKI, KUL HAKKI	30
Kamu Hakkı-Allah Hakkı.....	31
SOHBET VE SOHBET ÂDÂBI	41
Sükût Sohbetleri	45

EDEB VE SAYGI ÜZERİNE	49
Edeb Değişebilir, Ahlak Değişmez.....	54
Emir, Edebden Üstündür.....	55
İLİM VE İRFAN	57
Tasavvuf ve İlim.....	61
İRFAN NEDİR, NE DEĞİLDİR?	67
GAZZÂLÎ'DE İLİM VE İRFAN	75
Araç ve Amaç Olarak İlim ve Amel.....	76
İSLAM VE SAADET	83
SÛFİLERE GÖRE ÖRNEK İNSAN (ÛSVE-İ HASENE)	91
Resulullah'a Özel Haller.....	94
Peygamberimizin Mirası.....	95
Şeriat, Tarikat, Hakikat.....	98
ALLAH RESULÜ VE ÖRNEK İNSAN	101
SÛFİLERDE PEYGAMBER SEVGİSİ	109
Sevginin Alametleri.....	112
Nur-i Muhammedî.....	114
SÛFİLERDE SÛNNET VE DİNÎ-TASAVVUFÎ GELENEK	117
TASAVVUFTA İLMİN KARŞILIĞI	127
Kur'an'a Göre İlim-Âlim Kavramları ve Zaman İçinde Değişen Anlamları.....	130
İlm-i Zâhir-İlm-i Bâtın ve Ulemâ-i Zâhir-Ulemâ-i Bâtın.....	131
Tasavvuf Bir Hayat Tarzıdır.....	133
İSLAMÎ İLİM VE İSLAM ÂLİMİ	135
Kur'an'da ve Sünnet'te Yüceltilen İlim.....	137
Cedelden İlim Olmaz.....	138
Allah Teâlâ'yı Bilmede İki Yol.....	139
Kalbin ve Vicdanın Fıkhı.....	140

İLHAM	143
SÛFÎ FİKİR VE FİKİR İNSANI	151
SÛFÎ AKIL VE ÂKIL İNSAN	161
Akıl-Kalp İlişkisi.....	163
“Âkıl” Olmanın Tasavvufî Düsturları.....	165
Âkıl İnsan.....	170
Sûfilere Göre Akıl ve Zekâ Kavramları.....	174
İRŞAD VE HİDAYET	177
Letafet, Hidayet Vesilesidir	182
UZLET, HALVET VE İNZİVA (UZLET-İ ENÂM)	185
Yalnızlığın Çeşitleri ve Gayesi	186
Zâhirde Halkla, Bâtında Hakk’la Olmak.....	189
AZ KONUŞMAK VE SÛKÛT (KİLLET-İ KELÂM)	195
Kesret-i Kelâmın Zararları.....	199
AZ UYUMAK (KİLLET-İ MENÂM)	205
Rüyada Görülen Güzellikler	208
Kalp Gözüne Uyku Girmez.....	210
AZ YEMEK (KİLLET-İ TAÂM) VE PERHİZ	213
Killet-i Taâmın Faydaları	218
MARİFETULLAH VE MARİFET-İ NEFS	223
Zevk ve Vicdan	225
Marifetullah: Allah Hakkındaki Marifet	225
Marifet-i Nefs: İnsanın Nefsi, Kendisi ve Özü Hakkındaki Marifet	227
Âriflerin Marifetullaha ve Marifet-i Nefse Dair Beyanları	230
İNSAN-I KÂMİL VE İRŞAD	233
Hakikat-i Muhammediye.....	235
Hakiki Velîlerin Kemâlatı	238

TESLİMİYET	243
Tevekkül, Teslim ve Tefvize Dair Mertebeler.....	249
YÜKSEK DİNÎ HASSASİYET: VERA'	251
Def-i Mazarrat Celb-i Menâfiden Evlâdır.....	254
Tasavvufta Vera'.....	255
Günah ve Hata Farkında Haklar ve Hassasiyetler.....	257
GÜNAHTAN SAKINMADA VE TAKVADA DİNÎ HASSASİYET: HARAM-MEKRUH, KEBÂİR-SAGÂİR DENGESİ	263
Kebâir ve Sagâir.....	264
Günahta Sarı ve Kırmızı Çizgiler.....	266
TASAVVUFTA TEVEKKÛL	271
Sûfilerin Özel ve Güzel Yolu.....	274
MURAKABE	281
Daimî Bir İlahî Gözetim.....	282
İlk Dönem Zâhidlerinde ve Sûfilerinde Murakabe Algısı.....	284
AMEL-İ SALİH	289
TASAVVUFUN KAYNAĞI MESELESİ	295
İlm-i Hal ve Füyûzât-ı Rabbânî.....	297
Pâk Silsileler, Hak Fırkalar.....	299
İSLAM'IN YAYILIŞ DÖNEMİNDE SÛFÎ ÇEVRELER	303
Nebevî Zuhuratlar.....	304
Sûfliğin Gönülleri Fethi ve Tarikatların Yayılışı.....	309
FÜTÜVVET, FETÂ VE EHL-İ FÜTÜVVET	313
İki Yiğit: Hz. İbrahim ve Hz. Ali.....	315
Nefs Putunu Kırmak.....	316
“Gönül Sofran Açık Olsun”: Ehlullahın Fütüvvet Düsturları.....	317
DÜNYEVİLEŞME VE ZÜHD HAREKETLERİ	321

Hulefâ-i Râşidîn Dönemi ve Sonrası	324
Zemm-i Dünya	326
SEHÂ, CÛD, ÎSÂR: CÖMERTLİK VE MERTEBELERİ	329
Allah'ın Sevdiği Huylar.....	330
Sûfi Cimri Olmaz	331
Sahabe-i Kiramın Cömertliği ve Günümüzdeki Cömertlik Algısı.....	333
Muhyiddin İbn Arabî'ye (ks) Göre Cömertliğin Çeşitleri.....	334
Cimri Zenginler, Cömert Fakirler.....	335
KELİMÂT-I KUDSİYYE: NAKŞİBENDÎ YOLUNUN KUTSAL KELİMELERİ	339
Hâce Abdülhâlik Gucdüvânî'nin (ks) Vasiyetnâmesi ve Hâcegân Tarikinin Esasları.....	341
Kelimât-ı Kudsiyye.....	343
Hûş Der-Dem	343
Nazar Ber-Kadem.....	344
Sefer Der-Vatan.....	344
Halvet Der-Encümen.....	344
Yâd-Kerd.....	345
Bâz-Geşt	346
Nigâh-Daşt.....	346
Yâd-Daşt.....	347
Vukûf-i Zamânî.....	348
Vukûf-i Adedî.....	349
Vukûf-i Kalbî.....	350
MÛ'MİNİN MANEVÎ HALLERİ: KORKU VE ÜMÎT (HAVF VE RECÂ)	351
İki İtici Güç.....	353
Hassas Bir Denge.....	355
Celâl ve Cemâl Aynası	356
Havf ve Recâya Büyüklerin Bakışı.....	357